

50ÅR

AV SAMARBETE

I NATUREN

1972–2022

 UPPLANDS
STIFTELSEN
NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

Thomas Bertilsson

Jenny Lundström

REDAKTION Gillis Aronsson, Thomas Bertilsson, Maria Hoflin, Katja Jahn, Barbro Nilsson Garbergs.

FÖRFATTARE Thomas Bertilsson, Maria Hoflin, Mats O Karlsson, Sven-G Hultman, Jan Lundqvist, Björn-Gunnar Lagström, Anders Lindholm, Maria Hedberg, Eva Medin Johansson, Ola Jennersten, Katja Jahn, Emelie Runfeldt. FOTON Upplandsstiftelsens arkiv, där inte annat anges.

PRODUKTION Upplandsstiftelsen 2022
TRYCK Åtta45

50 ÅR AV SAMARBETE I NATUREN

ETT FÖRORD TILL EN JUBILEUMSSKRIFT ÄR SOM ATT HÅLLA TAL PÅ EN 50-ÅRSFEST. ATT FYLLA ÅR GER MÖJLIGHETER ATT REFLEKTERA, HÖJA BLICKEN, VARA STOLT OCH SÄGA TACK.

Hur såg världen ut 1972 när Upplandsstiftelsen bildades? 1972 var året med två olympiska spel, i både Sapporo och München. Det var också året med stora skogsbränder i Ryssland och Norge. Kanske kunde man ana en början till den klimatdebatt som kom att prägla tiden framöver. Mer relevant för Upplandsstiftelsen var att 1972 hölls FN:s första konferens om människans miljö. Konferensen hölls i Stockholm den 5–16 juni och samlade deltagare från 113 länder. 2022 – femtio år efter att stiftelsen bildades – är året då den biologiska mångfalden lyfts fram på FN-konferensen (CDB COP 15). Att skydd av naturen började få en allt större uppmärksamhet sedan början av 1970-talet kan ses som bakgrund även för bildandet av Upplandsstiftelsen!

Under våra 50 år har Upplandsstiftelsen vuxit till en mycket viktig del av Uppsala län. Många av länets innevånare har en relation till Upplandsstiftelsen: man har besökt naturområden, vandrat på Upplandsleden, badat eller övernatat på någon av Upplandsstiftelsens campingplatser och stugbyar eller medverkat i våra restaureringsprojekt. Att värna och restaurera naturmiljöer samt arbetet med hotade arter är en viktig del av Upplandsstiftelsen. Alla dessa naturvårdsåtgärder skapar förutsättningar för hållbara ekosystem. I detta sammanhang är det viktigt att lyfta vårt goda samarbete med markägarna i länet.

FRAMGÅNG BYGGER PÅ SAMARBETE

Bakom varje framgångsrik förening står många engagerade människor. Vi hade inte lyckats med allt det som vi uppnått under dessa femtio år om vi inte hade haft fantastiska medarbetare och skapat välfungerande former för samarbete med en mängd av olika aktörer inom länet. Bland dessa finns ideella föreningar, by-grupper, organisationer, och markägare. Utan er alla hade Upplandsstiftelsen varit tämligen ensam och inte varit det vi är idag – ett stort tack till er!

Thomas Bertilsson, vd

Jenny Lundström, ordf.

UPPLANDSSTIFTELSENS PERSONAL

Från vänster upptill: Thomas Loreth Remén, Nic Kuys, Martin Amcoff, Gillis Aronsson, Johan Lindell, Emelie Runfeldt, nertill från vänster: Sara Beckman, Eva Arnemo, Karolina Vessby, Thomas Bertilsson, Per Stolpe, Johan Persson.

Saknas: Tommy Lennartsson, Maria Hoflin, Kristina Törnblom, Elisabet Odhult, Linda Fredberg, Cajsa Björkén, Pär Eriksson, Åsa Sjögren.

STYRELSE 2019–2022

Ordinarie

Jenny Lundström (MP) ordf.

Jacob Spangenberg (C)

1:e vice ordf.

Sören Bergqvist (V) 2:e vice ordf.

Susanne Mastonstråle (M)

Anders Kihl (KD)

Håkan Marklund (L)

Pia Milton (S)

Thomas Eriksson (S)

from dec 2021

Zinaida Belonoshko (SD)

Ersättare

Björn Holm (M)

Kerstin Troedsson (C)

Magnus Nyström (KD)

from maj 2020

Alfred Mujabere (L)

Joel Lindh (MP)

Linda Johansson (S)

Jonas Nyberg (S) from dec 2021

Christer Olsson (SD)

Elisabeth Rosengren (V)

Arbetsutskott

Jenny Lundström (MP) ordf.

Jacob Spangenberg (C)

1:e vice ordf.

Sören Bergqvist (V)

2:e vice ordf.

VISION

Vår vision är att vara ledande i utvecklingen av ett tillgängligt friluftsliv i Uppsala län med hållbara ekosystem och hög biologisk mångfald.

När vi nu blickar framåt vill vi att Upplandsstiftelsen ska kännetecknas av:

- en god och därmed långsiktig förvaltning av naturområden leder och anläggningar,
- åtgärdsinriktad naturvård som skyddar och restaurerar naturliga ekosystem och arter,
- ett aktivt friluftsliv som stärker folkhälsa och livskvalitet för alla,
- att alla barn ges möjlighet till positiva naturupplevelser,
- samverkan med andra i sitt arbetssätt.

Påfågellöga

FÅR VI PRESENTERA: EN STOLT OCH GLAD 50-ÅRING!

Upplandsstiftelsen har i 50 år verkat för att bevara och skydda den uppländska naturen. Och därmed också skapa de bästa tänkbara förutsättningarna för ett aktivt friluftsliv för människorna i Uppsala län.

Vi är en fristående ideell förening från 1996, där Regionen och kommunerna är medlemmar. Vi har en egen styrelse och finansieras via Region Uppsala, uppdrag, projektmedel och andra bidrag.

Vi brinner för vårt uppdrag och driver en mängd olika projekt för att främja naturvården och friluftslivet. Naturen är till för alla och vi vill göra det lätt att komma ut och njuta av naturen. Hur gör vi allt detta?

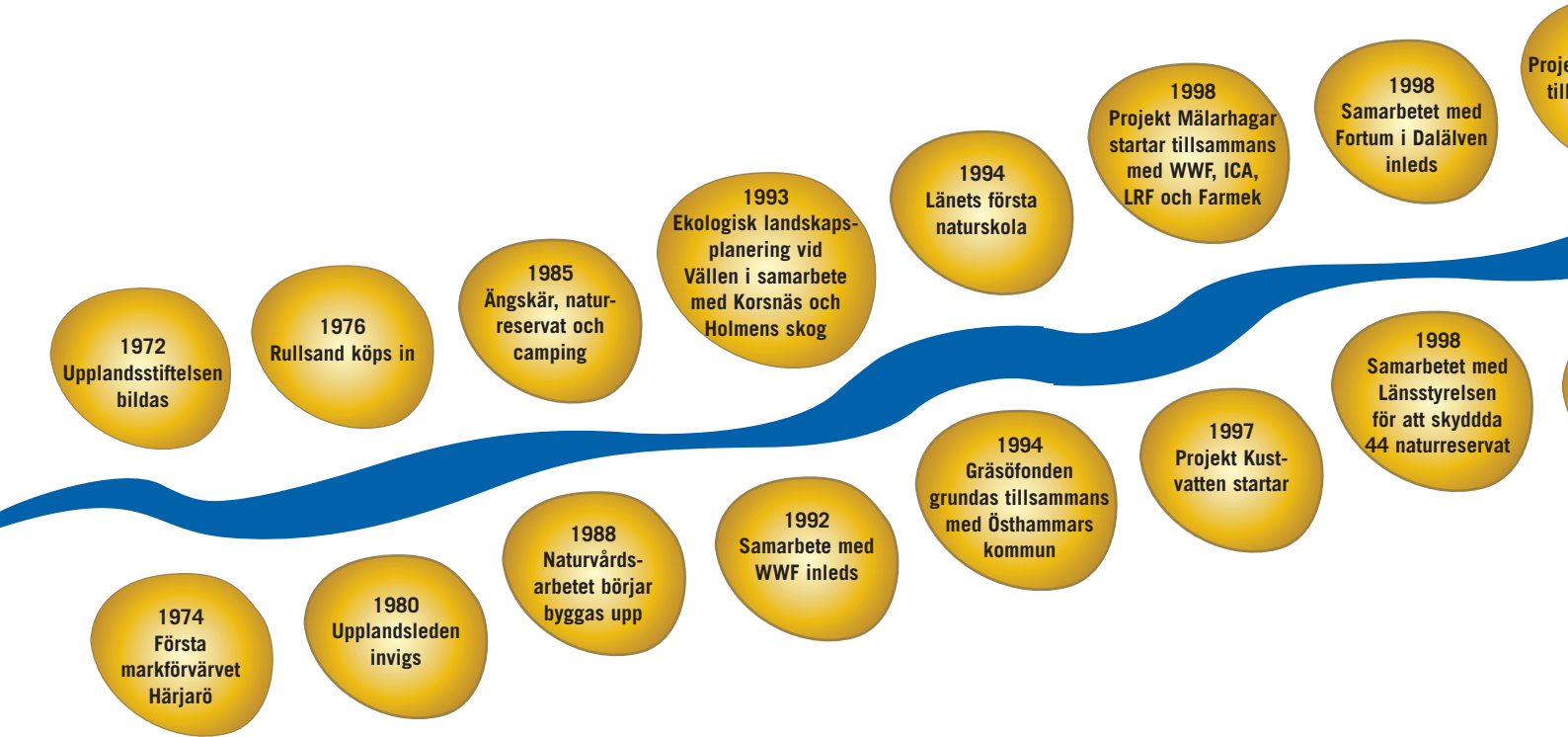
Vi förvaltar snart 50 naturområden i länet i syfte att ge god naturvård och att skapa attraktiva och tillgängliga strövmarker och utflyktsmål i naturen. Upplandsstiftelsen ansvarar även för länets vandringsled, Upplandsleden, och för fyra kanotleder. Genom vår naturskola stimulerar vi lärare och klasser till mer uteverksamhet.

En viktig del av vårt arbete med tillgänglighet handlar om att informera och berätta om Upplands fina naturområden. Via skrifter, foldrar, vår webbplats, appar och på museet Biotopia i Uppsala sprider vi kunskap om länets natur, naturvård och friluftsmöjligheter.

Nyckeln till framgången är samarbete. Allt av det vi åstadkommit, det vi gör nu och vårt framtida arbete grundas i samarbeten med andra, såväl med enskilda personer, föreningar som stora aktörer – också internationella organisationer som Världsnaturfonden WWF.

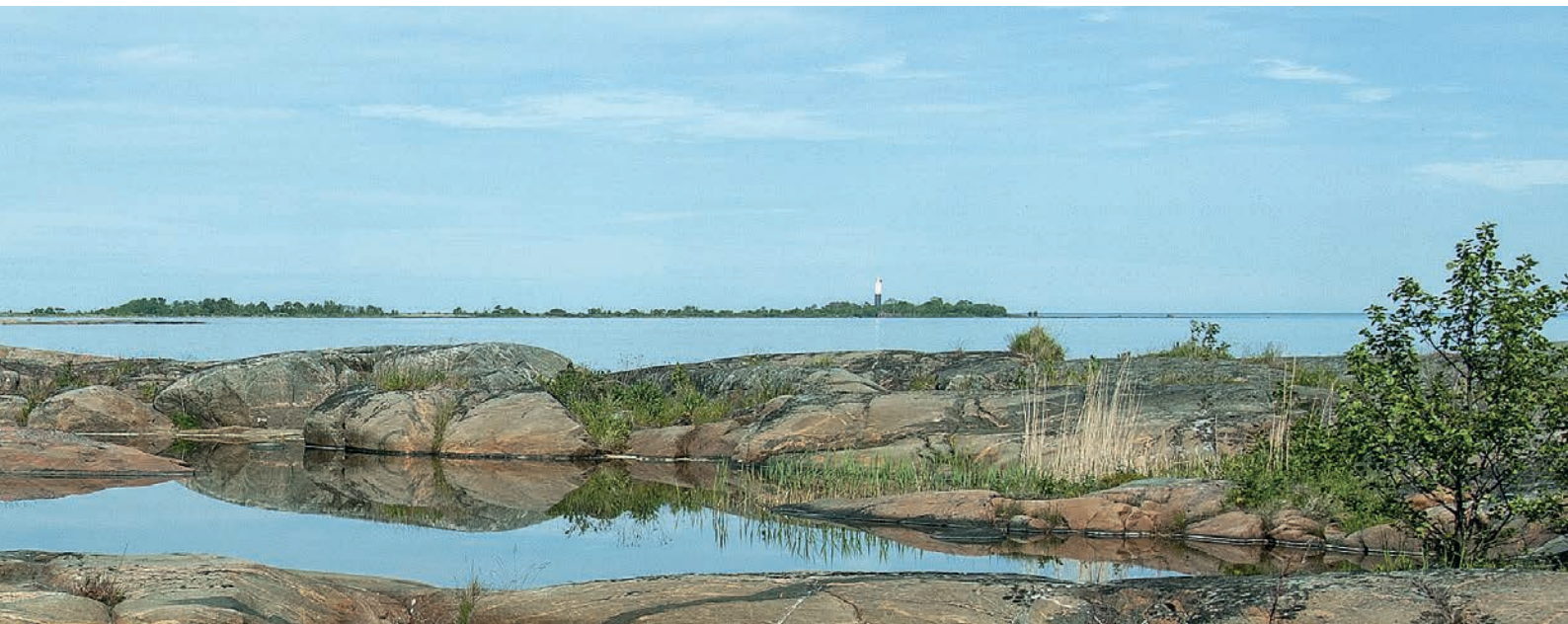

HÖJDPUNKTER GENOM TIDERNÄ 1972–2022

Naturreservatet Björns skärgård

REFLEKTIONER AV 50 ÅRS SAMARBETE

Mats O Karlsson i Skattmansöbacken

EN HALVDAN START, MEN EN 50-ÅRIG FRAMGÅNG!

Idéerna om och behovet av en länsövergripande organisation för fritidsområden och naturvård väcktes på 1960-talet inom Landstinget. Den ena grundidén var att folkhälsan kunde förbättras och sjukdomar förebyggas av friluftsliv och mer vistelse i naturen. För att underlätta detta behövde friluftsområdena iordningställas. Den andra grundidén eller insikten var att värdefulla, omistliga och hotade miljö- och naturområden behövde skyddas och bevaras. Att det behövdes gemensamma tag i länet var uppenbart då många av de områden som behövde utvecklas eller skyddas låg i de små kommunerna som inte hade ekonomiska möjligheter att själva ta hela ansvaret.

En kommitté tillsattes 1970 för att utreda detta.

Jag blev sekreterare i den när jag tillträdde min tjänst i december 1971. Redan veckan före jul tydliggjordes behovet av gemensamma tag då en delegation från dåvarande Östhammars kommun uppväntade om stöd för att rusta upp Gräsöbadens campingplats. Det fanns en likartad framställning från Älvkarleby kommun om hjälp med Rullsands bad- och campingplats. Kommitténs förslag 1972 blev att en *Stiftelse för naturvård och friluftsliv* skulle bildas med Landstinget och samtliga kommuner som huvudmän. Dessa skulle bidra ekonomiskt och solidariskt med en årsavgift som baserade på antalet skattekröner i kommunen respektive Landstinget. Den var ursprungligen 0,5 öre per skattekröna men höjdes redan 1973 till ett öre och var som högst några år i början av 80- och 90-talen 1,75 öre.

Visst kändes det som en halvmesyr när det i juni 1972 blev ett ensidigt beslut i Landstinget om att bilda Upplandsstiftelsen. Visserligen inbjöd Landstinget samtidigt kommunerna att ansluta sig men alla visste att den stora kommunen Uppsala tackat nej. Dessutom bildade inte Tierp och Östhammar sina storkommuner förrän 1974. De blev huvudmän och då stod ändå fem av sex kommuner och Landstinget bakom Upplandsstiftelsen.

Jag har först nu 2022 blivit Upplandsstiftelsens "förste vd" – det känns nästan postumt! Min titel 1972 var nämligen fritidsintendent och när jag slutade 1985 var jag kultur- och fritidschef i Landstinget.

Halvmesyr eller inte – Upplandsstiftelsen var sjösatt och den flöt! Huvudmännens ekonomiska tillskott räckte för att möta de mest akuta problemen på campingplatserna med låg sanitär standard. Det första markförvärvet blev Ekholmens storskog som gjorde Härjarö, som landstinget förvärvat

TRE
SNABBA

Under vilka år var du vd för Upplandsstiftelsen?

Från starten i juni 1972 till oktober 1985.

Vad är du mest stolt över?

Att alla länets kommuner anslöt sig som medlemmar, fick del av Upplandsstiftelsens verksamhet och utvecklade goda ömsesidiga samarbetsrelationer.

Ditt smultronställe i Uppland?

Härjarö.

1966, till ett naturreservat med dubbelt så stor areal. En uttalad strategi för styrelsen blev att de kommuner som anslöt sig som huvudmän skulle få hjälp med "sitt" objekt. Ett lockbete i en strävan att få total uppslutning. Enköping fick Skattmansöadalens naturreservat med skidbacken. Håbo fick hjälp med Sånka bad och camping. Tierp fick Ångskärs naturreservat och camping.

Återstod storebror Uppsala som inte blev medlem för att man ansåg sig stora nog att själva ta ansvar. De pekade på Hammarskog och Fjällnora som kommunala satsningar i Upplandsstiftelsens anda. Uppsala ägde även halva ön Rävsten i Östhammars kommun och den anläggningen var i behov av upprustning. Där gick det att hitta en vinn-vinn-situation som innebar att Upplandsstiftelsen övertog ansvaret för Rävsten och Uppsala blev huvudman från 1977. Oplanerat, men så här i historiens sken förefaller det symboliskt, började därefter dels Upplandsleden planeras och anläggas – genom hela länet – dels slutfördes i början av 80-talet den första länstäckande vatteninventeringen.

Vi fick under mina år i ledningen fram till 1985 lite tråkningar att Upplandsstiftelsen fastnat i "camping-träsket" till förfång för satsningar inom miljö- och naturvård. Desto större var därför tillfredställelsen när jag återkom till Upplandsstiftelsens ledning som styrelseordförande åren 1987–91 och såg hur tyngdpunkten tydligt förflyttats mot det gröna hållet med Sven-G Hultman som vd och genom anställningen 1988 av Björn-Gunnar Lagström som naturvårdschef.

Igelkottunge

Rävstens stugby 80-tal

Sven-G Hultman

VÄRNA, VÅRDA, VISA

1985 lämnade Mats O Karlsson Upplandsstiftelsen. Sedan några år hade jag haft möten med Mats om ett uppdrag åt Upplandsstiftelsen: en plan för bättre information om natur och kultur i Uppsala län. Planen fick namnet, *Tolkning – en sovande jätte*. Därmed infördes ordet Tolkning – en rak översättning av engelskans Interpretation. Naturen talar för många ett främmande språk. En naturtolk ska kunna hjälpa oss att läsa det språket. Att förstå sammanhang och, inte minst, människans beroende av naturens alla miljoner djur och växter. Det är vi som behöver dem, inte tvärtom!

För att introducera *Tolkning* i Upplandsstiftelsens arbete startades ett projekt som resulterade i guidade turer, guideutbildning, skyltade naturstigar, material för natur- och lägerskolor och mycket mera.

Under Upplandsstiftelsens första decennium gjordes enligt huvudmännens önskan en kraftig insats på campingplatser, stugbyar med mera. Styrelsen menade efterhand att mer borde göras inom naturvård. Detta påbörjades av Mats och fortsatte under min tid genom att ett antal campingplatser och stugbyar såldes. Antalet anställda inom naturvården, inklusive för underhåll av marker, leder och information, ökade kraftigt. Genom denna kompetenta och engagerade personal kunde många projekt genomföras. Ofta skedde det i samverkan med t.ex. Naturvårdsverket, Världsnaturfonden WWF och markägare. I många fall har medfinansiering skett från nämnda parter.

Samtidigt var det viktigt att sköta underhåll av byggnaderna på Upplandsstiftelsens campingplatser. Större investeringar i nybyggen gjordes på Härjarö, Rullsand och Gräsöbaden.

Den verksamhet som bedrevs inom projekt Tolkning kan inte placeras in i facken friluftsliv och naturvård. Detta blev alltmer tydligt när en nationellt ändrad syn på naturvården växte fram. I naturvårdens början i slutet av 1800-talet gällde det att skydda, eller som det också kallas värna. Så småningom upptäckte man att viktiga naturvärden försvann om ett område inte sköttes. Tydligast var det när kulturmarker växte igen utan röjning och bete. Därför tillkom vid mitten av seklet beteckningen vårda. Vid slutet av 1900-talet insåg man att hoten mot naturen inte kom från naturen – utan från människan. Det gällde att göra människor medvetna om de stora hot som finns mot naturen. Och att få dem att förstå och vilja värna dessa värden. Ett tredje begrepp lades till: Visa. De tre orden Värna, Vårda, Visa blev från

TRE
SNABBA

Under vilka år var du vd för Upplandsstiftelsen?

Jag var vd från 1985–2001.

Vad är du mest stolt över?

Att jag fick våra insatser för naturvård att växa kraftigt – samtidigt som våra friluftsområden behöll sin höga kvalitet. Jag är också stolt över att ha introducerat naturvägledning, som sedan ledde till bildandet av Centrum för naturvägledning vid SLU.

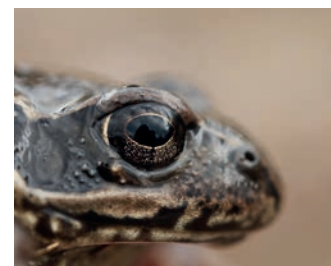
Ditt smultronställe i Uppland?

Ett smultronställe jag gärna återkommer till är skärgården med sina öar och grund – och Rävsten som en pärla att bo på.

början av seklet namnet på länsvisa program för bättre förvaltning och nyttjande av naturskyddade områden.

Inom kategorin visa vill jag lyfta fram den satsning på naturskola som inleddes. Där gjordes ett stort och värdefullt arbete med att utveckla naturskolans verksamhet i hela länet. Tillsammans med kollegor från andra naturskolor publicerades flera böcker om utomhuspedagogik, böcker som fått stor spridning.

När jag tillträdde bestod personalen av mig och en sekreterare. När jag slutade hade Upplandsstiftelsen ett tiotal anställda. Och, vill jag hävda, tio mycket kunniga och engagerade personer! Upplandsstiftelsens verksamhet växte alltså betydligt. Jag tror också att ökningen skedde på ett sätt som var mycket uppskattat av både ägare och nyttjare.

Vanlig groda.

Sven-G Hultman och Tommy Lennartsson visar det nya naturreservatet Kalmarnäslandet för Upplandsstiftelsens styrelse.

Jan Lundqvist

STIFTELSEN I FAS MED INFORMATIONSTEKNIKEN

När jag tillträdde som vd sommaren 2004 var Upplandsstiftelsens verksamhet på högvarv och det gällde att sätta sig in i en stor mängd pågående projekt, anläggningarna, naturområdena, lederna och naturskolan.

Det ökade intresset för friluftsliv och naturupplevelser stämde väl med Upplandsstiftelsens syfte att bidra till god folkhälsa genom att erbjuda intressanta utflyktsmål och strövområden – men hur får allmänheten information om allt detta. För naturområdena, Upplandsleden och campinganläggningarna fanns foldrar, men spridningen var begränsad. I och med den nya informationsteknologin skapades helt nya möjligheter, men ställde också krav på nya tekniska lösningar och ständig uppdatering.

Självklart började vi inse möjligheterna med det förändrade medielandskapet. Först skapade vi en genomtänkt grafisk profil utifrån logotypen och sedan omarbetades hemsidan i grunden och anpassades även till smarta mobiltelefoner. Snart förstod vi också värdet av att använda appar i telefonen, och som pionjärer i landet skapade vi friluftslivsapparna Naturtipset och Upplandsleden. De ger tips, bilder, beskrivningar och en skalbar grundkarta med en markering var man befinner sig. Nu använder alla den här tekniken, men år 2009 var den tämligen ny. Även Facebook började så smått nyttjas. Sett till antalet nedladdade appar har satsningen fått ett stort genomslag. Man kan väl säga att före vd:ns "sovande jätte" har vaknat.

Informationssatsningen ställde samtidigt högre krav på tillgänglighet och information i områdena. Vi började planera utifrån besökarens situation och myntade begreppet *Smultronställen i naturen*, som ett slags varudeklarerade utflyktsmål. Hela kedjan måste fungera från första "aptitretaren" till att hitta fram, orientera sig och förstå det sevärd. I systemet anpassades Upplandsstiftelsens och kommunernas områden allt eftersom utifrån en kravlista. Till exempel ska det finnas en toalett för rullstolsburna om området anges som handikappanpassat. En egen hemsida skapades och integrerades i appen Naturtipset. Här får man inspiration och kan välja områden efter sina egna intressen och behov eller begränsningar. Informationen uppdateras när nya områden blir klara och förbättringar görs.

En annan framgångsberättelse är den om Biotopia. Uppsala kommun ville lägga Biologiska museet i malpåse. Det ville vi motverka och efter en grundidé från Upplandsstiftelsen som gav ett starkt gensvar hos kommunen kunde

TRE
SNABBA

Under vilka år var du vd för Upplandsstiftelsen?

Från 2003 till 2014.

Vad är du mest stolt över?

Att naturvård och friluftsliv utvecklats så väl tillsammans och att informationen till allmänheten fått nya kanaler i Biotopia och på nätet.

Ditt smultronställe i Uppland?

Gräsö skärgård.

Biologiska museet byggas till och rustas upp. De kulturhistoriskt värdefulla dioramorna från år 1910 med djur i olika miljöer behövs och renoverades av en av Sveriges skickligaste konservatorer. De försågs med ljud och ljuseffekter för att skapa dramatik och berättelser, vilka även visas på hemsidan. Museet byggdes ut med en ny reception och utställningar om Uppland i nedre våningen. Det omvandlade museet invigdes 2007 och bytte namn till Biotopia och besökstalet steg snabbt till över 100 000 personer per år! I Biotopia fick Upplandsstiftelsen en välbesökt plats där smultronställena kunde visas upp för en bred målgrupp. Det nya med Biotopia är att naturinformationen ges mitt i en stad där folk lever och verkar och där det är korta avstånd till skolorna. Upplandsstiftelsen har bidragit både ekonomiskt och personellt. Biotopia är ett fint exempel på ett mycket lyckosamt samarbete mellan kommunen och Upplandsstiftelsen. För min egen del deltog jag i utvecklingsarbetet med de erfarenheter jag fått från studieresor i USA och som ansvarig för uppbyggnaden av utställningen i Ottenby naturum.

Detta är några kapitel ur Upplandsstiftelsens historia där jag själv varit mest aktiv. Arbetet har känts viktigt och mycket stimulerande utifrån mitt intresse för friluftsliv och naturvård, men även i förhållande till syftet med Upplandsstiftelsen.

Björn-Gunnar Lagström

SAMVERKAN FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD – EN VINST FÖR ALLA

Min tid på Upplandsstiftelsen inleddes redan 1988. Vi var då tre personer på kansliet och jag anställdes med det spännande uppdraget att utveckla Upplandsstiftelsens naturvårdsverksamhet.

Verksamheten kom att utvecklas snabbt, bl.a. vård av sjöar och vattendrag, kartläggning av grunda havsvikar, skötsel av kulturlandskapet, fredande av markområden, arbete med hotade arter. I uppdraget hade jag möjlighet att föreslå nya tjänster och ett antal mycket skickliga projektledare kunde successivt anställas.

Upplandsstiftelsen är en fristående främjarorganisation och inte en myndighet vilket på många sätt ger betydande fördelar. Organisationsformen med stabila ägare och en solid revision inbjuder till samarbeten. Vi insåg tidigt att samverka med markägare, privatpersoner, föreningar, länets kommuner och företag skulle leda till långt mycket mera bevarad biologisk mångfald än om vi "bara" skulle verka i de egna markerna. Vi har också sett att det finns många vinn-vinn-situationer i samarbeten, mera biologisk mångfald förstås men också ökad företagsamhet och olika sidoeffekter.

Ett mycket givande samarbete inleddes i början på 1990-talet med Världsnaturfonden WWF med syfte att bevara och stärka flora och fauna i ängs- och hagmarker. Efter 30 år av samverka med hundratals mark- och djurägare i länet vårdas nu över 5000 ha värdefulla marker. WWF och Upplandsstiftelsen har som regel svarat för restaurering och stängsling av markerna medan djurhållarna sköter den fortsatta driften med ersättning från EU:s jordbruksfond. Markägarna/djurhållarna svarar här för den viktiga dubbla nyttan, både produktion av miljövänligt naturbeteskött och vård av den biologiska mångfalden. Inom detta samarbete har flera specifika företag utvecklats – vilket är mycket glädjande.

Vi har också tillsammans med markägare, Sportfiskarna och WWF m.fl. kunnat restaurera och återskapa kustnära våtmarker för att främja fiskrekryteringen. De nyanlagda våtmarkerna är verkliga barnkammare för fiskyngel som sedan i stora antal söker sig ut i skärgårdarna. Detta har stor betydelse för de kustnära ekosystemen.

I samverka med skogsbolaget Korsnäs AB har vi sett över ett större landskapsavsnitt i trakterna runt sjön Vällen. Upplandsstiftelsen, med specifika kunskaper om flora och fauna i området, har kunnat leverera underlag till bolaget som beaktat detta i skötseln med höjd naturvårdshänsyn.

TRE
SNABBA

Under vilka år var du vd för Upplandsstiftelsen?

Från 2014 till 2020.

Vad är du mest stolt över?

Alla konkreta resultat som vi har åstadkommit i form av fredade naturområden, skötta ängs- och hagmarker, restaurerade våtmarker, iordningställda Smultronställen, insatser för hotade arter, ökad tillgänglighet till naturen för alla, inklusive personer med olika funktionsvariationer.

Ditt smultronställe i Uppland?

Det får bli Olas skifte eller Svanhusskogen som det heter nu. Det var ett av de allra första områdena jag arbetade med som kunde skyddas. För den som vill njuta av en riktig naturskog får detta bli min rekommendation.

En del marker har också fredats som naturreservat. Liknande samarbeten har utvecklats även i andra biologiskt intressanta landskapsavsnitt.

I Dalälvsområdet verkar vi tillsammans med kraftbolaget Fortum. Bland annat har bolaget antagit en helt naturvårdsinriktad skötselplan på sina marker. Ytterligare flera projekt genomförs för att stärka naturvärden i fors- och strandpartier utmed älven.

Upplandstiftelsen har hittills drivit ett hundratal olika samarbetsprojekt, allt från relativt små projekt med enskilda föreningar till stora EU-projekt med deltagande från flera olika länder. Finansieringen av projektverksamheten har ofta varit via externa medel. Sammantaget har Upplandsstiftelsen kunnat fördubbla sitt naturvårdsarbete genom projektverksamheten.

Glädjande är också att vi successivt har kunnat utöka vårt innehav av skyddade områden, både för biologisk mångfald men också för besökare. Vi har en stabil och skicklig förvaltning och vi finns över hela länet för natur- och friluftsinresserade invånare. Med ökade resurser från Region Uppsala har vi stärkt folkhälsoarbetet bl.a. genom att öka tillgängligheten till naturen för människor med olika funktionsvariationer.

Efter 33 år i Upplandsstiftelsens tjänst blev det bästa tänkbara avslutning innan min pension när vi lyckades träffa överenskommelse med Bergvik Skog AB och Fortifikationsverket om förvärv av Björns skärgård. Lite symboliskt då jag genom alla åren varit djupt involverad i att freda värdefulla mark- och vattenområden i vårt län. Med stöd av Naturvårdsverket, Tierps kommun, WWF och med kung Carl XVI Gustav på plats i Hållnäs kunde de sista pusselbitarna falla på plats och skärgården skyddas.

Svanhusskogens naturreservat

FAKTA

Längd: 55 mil

Etapper: 33 st

Slingor: 14 st, 2–17 km långa

Vindskydd: 26

Raststugor: 5

Information om leden:

www.upplandsstiftelsen.se/

upplandsleden och [\[kartan.se/upplandsleden\]\(http://kartan.se/upplandsleden\)](http://www.natur-</p></div><div data-bbox=)

UPPLAND RUNT TILL FOTS

Genom skogar och samhällen, förbi sjöar, åkrar och hagar, över åsar och längs urgamla landsvägar – slingrar sig en av Sveriges längsta låglandsleder, den 55 mil långa Upplandsleden. Vårt län har en mycket stor variation av naturområden och Upplandsleden binder allt samman.

Ser du orangea ringar runt träd eller stolpar på din färd genom landskapet är det troligtvis Upplandsleden du träffat på. Från stadens brus mitt inne i Uppsala kan du vandra ut mot Mälaren med lummiga lövskogar och vidare in i Lunsens djupa skogar. Leden går till vildmarken runt Vällan och Gisslaren och genom flera av Upplands vackra bruksorter med sin intressanta industrihistoria. Upplands största naturreservat Florarna bjuder på lite försmak av Norrland och mellan Marma och Älvkarleby vandrar du med utsikt över Dalälven.

Vid länsgränsen nordväst om Älvkarleby ansluter Gästrikaleden som leder vandrare ner till Gysinge. Här tar Upplandsleden vid igen och vandringen går i kanten av Färnebofjärdens nationalpark ner mot Östa naturreservat. Från Östa finns en fyra mil lång del av Upplandsleden som kommer att färdigställas under 2022. Vandringen fortsätter mot Enköping och vidare genom mer öppet jordbrukslandskap ner till Härjarö naturreservat vid Mälaren. Slutligen finns ett kort avsnitt av leden som följer Mälaren norrut, ut till pampiga Skokloster slott.

Vi på Upplandsstiftelsen känner oss stolta över att ha varit huvudförvaltare för Upplandsleden i drygt 40 år. Leden mellan Uppsala och Älvkarleby anlades i början på 80-talet. Därefter har nya etapper succesivt kommit till och även ett stort antal rundslingor. Rundslingor är uppskattade och efterfrågade eftersom man kan börja och sluta på samma plats.

ETT 55 MIL LÅNGT SAMARBETE

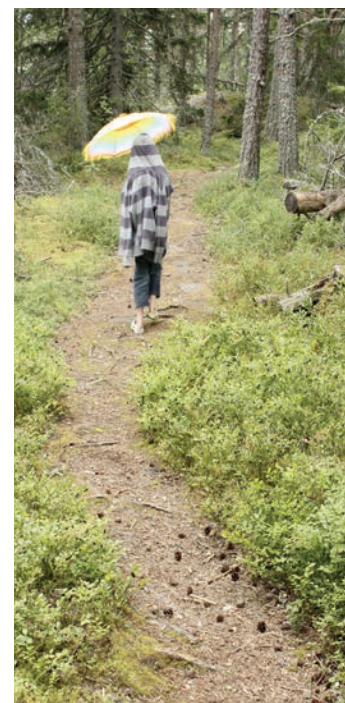
En vandringsled kräver en hel del tillsyn och underhåll. Spänger, stolpar och vägvisare behöver repareras och bytas ut, markeringar kompletteras och bättras på, sly och träd som faller över stigen behöver tas bort och ved ska fyllas på vid de många eldstäderna. Det här är jobb som Upplandsstiftelsen förstås inte gör ensamma. Som huvudförvaltare så ansvarar vi för samordning, information om leden och större förändringar och investeringar. Men den löpande skötseln är ett omfattande arbete som utförs av respektive kommun. Kommunerna i sin tur utför skötseln med hjälp av egen personal eller föreningar som får ett årligt bidrag för att sköta leden.

Upplandsleden är en viktig del av Upplandsstiftelsens verksamhet. När man tittar på statistik över vilka sökord som genererar mest trafik till vår webbplats så ligger Upplandsleden i topp tillsammans med Rullsands camping. Enligt Tillväxtverket så ökar intresset för vandringsturism stort. Vi har också själva, särskilt under de pandemiår som varit, sett en stor ökning i antalet besökare på leden. Under första pandemiåret 2020 ökade användandet av appen Naturkartan Upplandsleden, som är vår huvudkanal för information om leden, med 700 %!

Upplandsledens olika etapper passar många olika målgrupper – allt från nybörjare som söker en lättillgänglig mindre sträcka till luttrade vandrare som kanske söker lite mer vildmark och äventyr.

Upplandsstiftelsen, kommunerna och skötsel föreningarna arbetar ständigt med att förbättra och utveckla leden. Det är ett roligt jobb då vi ser att leden är uppskattad och används! Vi hoppas att se dig på leden i sommar!

Vandrare x 2

RÖSTER UTIFRÅN OM UPPLANDSSTIFTELSEN

Anders Lindholm

ANDERS LINDHOLM. KOMMUNEKOLOG I ENKÖPING

På vilket sätt samarbetar du och Enköpings kommun med Upplandsstiftelsen?

Vi har arbetat ihop med Upplandsstiftelsen i många projekt under årens lopp och Upplandsstiftelsen är en mycket viktig samarbetspartner för oss på Enköpings kommun. Bland annat har vi arbetat tillsammans med att utveckla Upplandsleden och andra populära vandringsslingor. Tack vare Upplandsstiftelsen har vi till exempel kunnat tillgängliggöra de fantastiska hållristningarna runt Boglösa.

Andra viktiga samarbeten har rört förvaltning av kommunägda naturreservat och inte minst satsningen på naturskoleverksamhet, den hade inte varit möjlig utan Upplandsstiftelsen.

Upplandsstiftelsen har också betytt enormt mycket i arbetet att synliggöra naturområden genom projektet Smultronställen och appen Naturkartan.

Varför samarbetar ni med Upplandsstiftelsen?

Upplandsstiftelsen har en mycket stor kompetens på bred front, deras duktiga personal kan förvaltning och har också en stor ekologisk kompetens. De är även en ovärderlig partner när det gäller medfinansiering och tillgängliggörande av naturområden.

Vad har samarbetet med Upplandsstiftelsen betytt för naturvården och friluftslivet i kommunen?

Betydelsen av samarbetet med Upplandsstiftelsen för naturvården och friluftslivet i kommunen kan inte överskattas nog – det har varit ovärderligt under mer än 40 år.

Samarbetsprojektet Mälarhagar har till exempel gett nytta för såväl lantbrukare, landskapsbild som hävdberoende arter. I andra projekt har Upplandsstiftelsen medverkat till utveckling av tätortsnära natur- och friluftsområden. Listan kan göras lång.

Vad är du mest stolt över vad ni åstadkommit tillsammans?

Jag är mest stolt över Enabygdens naturskola som stödjer grundskolelärare och bidrar till att ge alla kommunens grundskoleelever naturkontakt och utomhuspedagogik!

Vad vill du skicka med till jubilarer?

50 år är ingen ålder för en stiftelse – du kommer vara ung i 100 år till!

Betydelsen av samarbetet med Upplandsstiftelsen för naturvården och friluftslivet i kommunen kan inte överskattas nog

Psiaftonfly (fjärilslarv)

MARIA HEDBERG, ÄLVKARLEBY KOMMUN

På vilket sätt samarbetar du och kommunen med Upplandsstiftelsen?

Jag har jobbat med Upplandsstiftelsen sedan 1981, både inom anläggnings- sidan och natursidan.

Älvkarleby kommun och Upplandsstiftelsen samarbetar på många olika sätt, bland annat med Upplandsleden, i olika samverkansgrupper inom friluftsliv, Smultronställen i naturen, tillgänglig natur, besöksappen Naturkartan och utflyktsprogrammet.

Varför samarbetar ni med Upplandsstiftelsen?

För att det blir så bra! Upplandsstiftelsens personal är mycket kunniga och dessutom lätta och att samarbeta med. Vi har snabba beslutsvägar och snabba återkopplingar, vi drar åt samma håll och det ger alltid bra resultat.

Vad har samarbetet betytt för kommunen?

Väldigt mycket! Kort sagt betyder samarbetet att vi kan värna ännu bättre om naturvärden och att fler människor i olika målgrupper hittar ut i naturen. Upplandsstiftelsen besitter en mycket bred kunskap som berikar vår kommun genom olika projekt. Här vill jag också nämna det goda samarbetet gällande Billudden och anläggningarna vid Rullsand som hör till våra mest besökta naturområden.

Vad vill du skicka med till jubilarer?

Vi fortsätter samverka minst 50 år till. Eller hur!

Maria Hedberg

Vi har snabba beslutsvägar och snabba återkopplingar, vi drar åt samma håll och det ger alltid bra resultat

Havtorn i Billuddens naturreservat.

EVA MEDIN JOHANSSON, LANTBRUKARE I ÖSTRA TVÄRNÖ, ÖSTHAMMAR KOMMUN

På vilket sätt har ni samarbetat med Upplandsstiftelsen?

Vi kom i kontakt med Upplandsstiftelsen för mer än 15 år sedan i samband med projekt Roslagshagar och att det bildades ett naturreservat på vår mark.

Vad ville ni åstadkomma med samarbetet?

För oss som lantbrukare med djurhållning var det viktigt att kunna fortsätta beta markerna som blivit naturreservat, med våra djur. Utan projektet hade vi inte haft möjlighet att driva vårt företag med så många djur. Tillsammans med oss, Världsnaturfonden WWF, med flera bidrog Upplandsstiftelsen till att det kunde uppföras ett nytt djurstall på vår gård.

Vad har samarbetet med Upplandsstiftelsen betytt för er som landsbygdsföretagare?

Samarbetet har betytt jättemycket för oss. Tack vare samarbetet med Upplandsstiftelsen fick vi och andra lantbrukare ekonomiskt stöd för inköp av stängselmaterial. Alla lantbrukare som varit med i projekt Roslagshagar får också möjlighet att låna de maskiner som Upplandsstiftelsen har köpt in, en stor djurvagn, stolpnedslagare för traktor, bergborr och slätterbalk. Det har varit en vinn-vinn-situation där vi som lantbrukare har fått hjälp samtidigt som naturvärden bevarades.

Vad betyder samarbetet med Upplandsstiftelsen när det gäller landsbygdsutvecklingen?

För oss som bor här på Söderön, Tvärnö, Raggarön, Gräsö m.fl. öar har samarbetet betytt att folk kan ha kvar sina små lantbruk, det gynnar bönderna. Nya beten har till exempel betytt att man kan ha kvar sina djur. Upplandsstiftelsen är fantastiska att ha att göra med! Personalen är otroligt kunniga och det är roligt och inspirerande att gå i naturen med dem.

Har du en hälsning till jubilaren?

Fortsätt jobba på som ni gör. Ni är bäst!

Utan projektet hade vi inte haft möjlighet att driva vårt företag med så många djur

Dyblädra

OLA JENNERSTEN. NATURVÅRDARE PÅ VÄRLDSNATURFONDEN WWF

På vilket sätt samarbetar ni med Upplandsstiftelsen?

Det har varit många framgångsrika projekt med Upplandsstiftelsen under åren där vi på WWF har varit finansörer. Speciellt vill jag nämna projekt Mälarhagar och Roslagshagar, där vi kunnat restaurera värdefulla naturbetesmarker.

Varför satsar ni så mycket pengar på detta?

Naturbetesmarker hör till de mest artrika marker vi har i Sverige. Tyvärr har en stor del av de gamla betesmarkerna vuxit igen på senare tid och vi tycker att det är jätteviktigt att satsa på hagmarkerna.

Naturbetesprojekt har vi arbetat med i 30 år och Upplandsstiftelsen har varit en värdefull partner under denna tid. Tillsammans får vi ihop alla aktörer, med bönder och markägare, tjänstemän, samt beslutsfattare inom politiken – så det finns en långsiktighet i att betesmarkerna hålls öppna även i framtiden. Naturbeteskött är ett bra exempel på mat som gynnar böndernas ekonomi naturen och dessutom är ett bra val för köttälskare.

Vi har också samarbetat i artprojekt, som handlar om att skydda hotade arter som t.ex. mnemosynefjäril.

Vilka styrkor ser ni hos Upplandsstiftelsen som gör att ni fortsätter samarbetsprojekten?

Upplandsstiftelsen har otroligt skickliga naturvårdare. Ett framgångsrecept är även att det är enkelt att jobba med Upplandsstiftelsen eftersom vi har samma mål och ser på våra projekt på samma sätt. Det har byggts upp ett stort förtroende mellan oss och vi ser att våra gemensamma projekt alltid ger konkreta och bra resultat. Varför ändra ett vinnande koncept?

Vad tycker du hittills är det viktigaste resultatet av samarbetet?

Måste jag välja ett projekt så får det bli Björns skärgård som är ett samarbete med en fantastisk framgång. Där har vi kunnat köpa loss värdefull skärgårdsnatur som numera är ett naturreservat och på så vis skyddat till glädje för kommande generationer.

Vad önskar du för framtiden när det gäller ert samarbete?

Vi hoppas att vi kan fortsätta vårt goda samarbete och få till ännu flera naturbetesmarker.

Vad vill du skicka med till Upplandsstiftelsen – 50 år?

Keep up the good work!

Ola Jennersten

Bombmurkla

”
Upplandsstiftelsen har otroligt skickliga naturvårdare

FAKTA

Slätterängar och naturbetesmarker är naturliga gräsmarker som sköts genom slåtter respektive bete. De har inte plöjts, gödslats, besprutats eller såtts in med vallväxter i modern tid.

Solvända

Mnemosynefjäril

Foto Jan-Olov Björklund

BEVARAR BÅDE BIOLOGISK MÅNGFALD OCH LANTBRUKARE

HAGAR OCH ÄNGAR – ARTRIKA MEN HOTADE

Hagar och ängar hör till våra mest artrika naturmiljöer. De är hem för hundratal vilda växter, svampar, fåglar, insekter och andra djur. En förutsättning för hagmarkernas bevarande är betande djur – därför är nedläggningen av jordbruk och ett upphört bete ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden. Sedan mitten av 1900-talet har stora arealer ängar och hagar övergivits i hela landet och skogsbeten har upphört. Det är en utveckling som vi vill ändra på.

5000 HEKTAR ÄNGAR OCH HAGAR HAR ÅTERSKEPPATS

Genom våra landskapsprojekt har stora arealer restaurerats i samverkan med markägare, djurägare, föreningar och entreprenörer – till nytta för både lantbrukare och hotade arter som mnemosynefjäril. Framgången bygger på att Upplandsstiftelsen ger råd, planerar och söker medel för restaureringar av ängar och hagar. Sedan står ofta mark- eller djurägaren för fortsatt skötsel med finansiering via miljöersättningar. Om speciella hotade arter förekommer kan Upplandsstiftelsen arrendera markerna och ha skötselavtal med lokala djurägare/entreprenörer.

STÖTTAR JORDBRUK MED NATURBETESDRIFT

Vi stöttar även djurägare på andra sätt. Till exempel genom rådgivning om skötsel av marker och mark- och djurförmedling. Vi har också bidragit till att flera djurstallar kunnat byggas för betesdjur som betar naturreservat och andra skyddade områden.

Tillsammans med WWF arbetar vi för certifiering av naturbeteskött, vilket är ett sätt att få extra betalt för betesdjuren. För att få mer stabila miljöersättningar som omfattar alla artrika ängar och hagar medverkar vi också i påtryckningar på myndigheter och politiker.

ÅTGÄRDER I LÄNET

Vårt största hagmarksprojekt är Roslagshagar och riktar sig till alla intresserade lantbrukare. Tillsammans med Gräsöfonden omfattar det vårt arbete vid kusten i Östhammars och Tierps kommun.

Inom Mälardalen arbetar vi med särskilt värdefulla områden och har tidigare drivit projektet Mälardalen tillsammans med kommunerna Uppsala, Enköping och Håbo.

Vid Dalälven arbetar vi med hävd av älvängar och sandiga marker i Älvkarleby.

I Lännaområdet återskapas ekhagar i samverkan med skogsbolag.

I Heby kommun arbetar vi främst med åtgärder för hotade arter.

Orkidén Adam och Eva finns i Roslagens hagmarker.

Skogsbete på Örskär. Foto Sara Lindh

Balansgång

NATUR & FOLKHÄLSA = ❤️

Vi lever i en paradoxal tid. Allting i samhället går fortare och fortare samtidigt som vi har en allt mer stillasittande livsstil. Stressrelaterade sjukdomar och brist på rörelse leder till stora kostnader för individ och samhälle.

Att ha meningsfulla fritidsaktiviteter och tillgång till avstressande miljöer i naturen har aldrig varit viktigare än idag. Den positiva effekten av friluftslivet för folkhälsan är enorm – även efter pandemin. Därför är ett av Upplandsstiftelsens mål att ALLA ska ha möjlighet att ta del av länets natur!

DET SKA VARA LÄTT OCH KUL

Våra friluftsområden kommer bara till nytta för människorna om besökarna hittar dit. Därför har Upplandsstiftelsen under lång tid arbetat med att ge inspirerande och korrekt information om länets många, vackra naturområden.

Med konceptet Smultronställena i naturen skapar vi tillsammans med kommunerna fler bra besöksmål och gör det lätt och kul att komma ut i naturen. Det finns aktuellt 51 smultronställena i länet och fler är på gång. Alla smultronställena presenteras bland annat på Naturkartan som finns som app och som hemsida. Den digitala tekniken hjälper oss att ge helt analoga upplevelser!

ALLA SKA FÅ KOMMA UT I NATUREN!

Det finns målgrupper som behöver extra stöd för att komma ut i naturen och dessa värnar vi extra om. En av dessa prioriterade målgrupper är den unga generationen. Vi menar att det är av stor vikt att ge alla barn möjlighet till naturupplevelser. Därför bedriver Upplandsstiftelsen naturskoleverksamhet, där vi inspirerar och ger stöd till skolor och förskolor att kliva ut genom dörren och använda utomhuspedagogik i undervisningen.

Genom initiativet *Folkhälsa i Natur för Alla* utvecklar Upplandsstiftelsen enkla uteaktiviteter tillsammans med grupper med varierande funktionsnedsättningar och aktuella nätverk. Att koka kaffe över öppen eld, ta en promenad eller kanske fiska är populärt. Uteverksamheten fyller en viktig roll och bidrar till rörelse men också till meningsfull gemenskap.

Vårpicknick 1

Vårpicknick 2

Att undersöka livet i vatten är spännande och kul.

Lekande barn.

FRAMÅT MOT ETT ÄNNU BÄTTRE LÄN

Thomas Bertilsson

Upplandsstiftelsens verksamhet är långsiktig. Att bevara och stärka naturvärden innebär ett tidsperspektiv som inte går att begränsa. Det finns också en trygghet i de långa perspektiven. Samtidigt måste vi, här och nu, vara en samhällsaktör som är lyhörd för allt som händer i vår omvärld.

2019 var det få som funderade på vad en global pandemi skulle kunna få för effekter på samhället och vår egen vardag. 2022 vet vi att naturen och friluftslivet har spelat en stor roll i att hantera pandemins effekter på individnivå: att vistas i naturen har en läkande kraft och har varit ett viktigt andningshål för många. Naturen har blivit en självklar plats för att träffas och umgås, för återhämtning – och för att finna lugn och ro. När samhället stängdes ner – var naturen öppen för alla!

Någon har sagt att tryggheten finns i förändringen. Det handlar om anpassning för att utvecklas. Att leva och arbeta nära naturen och vilja bevara den innebär att vi måste vara öppna för nya sätt att arbeta. Det kan gälla framtidens sätt att skydda natur eller att kommunicera med alla de som vistas i naturen och är intresserade av Upplandsstiftelsens verksamhet.

Människans förhållande till naturen skiljer sig åt mellan grupper och mellan individer – ändå passar naturen alla! Oavsett livssituation, behov eller bakgrund, erbjuder naturen något värdefullt. Det är väldigt ovanligt att vi får klagomål på att naturen inte betedde sig som man hade tänkt sig. Naturen är helt enkelt aldrig fel – och vi kommer att fortsätta arbetet med att tillgängliggöra naturupplevelser så att alla kan upptäcka det.

Jag är övertygad om att Upplandsstiftelsen och vår unika roll kommer att vara av allt större betydelse för att skapa ett län som är ännu mer attraktivt för alla som bor och verkar i Uppsala län.

Hur gör vi det? Till att börja måste vi vara rädda om vår stabila plattform med en långsiktig förvaltning av naturområden, leder och anläggningar. Vidare bygger allt vi gör på hög kompetens bland medarbetare och långsiktiga såväl som djupgående samarbeten med andra. Vår strategi är att allt vi gör – det gör vi tillsammans med andra. Vi har ägare som tror på det vi gör, som ser den dagliga nyttan med vår verksamhet och som ger oss förutsättningar att utveckla verksamheten.

Sist men inte minst är vi stolta och glada över det stora förtroendet från länets invånare. Som upplänning vet man vad Upplandsstiftelsen är och vad vi står för – det är vi stolta över och vill värna om! Låt oss fortsätta samarbeta i naturen.

Vädnätfjäril

Ladda ner naturkartan

Vill du ha mer information om länets naturreservat, friluftsområden, smultronställen och vandringsleder kan du besöka naturkartan.se/uppsalalan.

Vill du veta mera om Upplandsstiftelsen?
www.upplandsstiftelsen.se

Naturkartan

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV
Storgatan 27, 751 85 Uppsala
info@upplandsstiftelsen.se
www.upplandsstiftelsen.se